

HYPERICUM 11, maart 2013

Nieuwsbrief (35) van de FLORISTISCHE WERKGROEP TWENTE
en FLORON TWENTE

REDACTIE: Otto Zijlstra (districtscoördinator FLORON).

E-mail: ogzijlstra@zonnet.nl

Pieter Stolwijk (coördinator Floristische Werkgroep Twente).

E-mail: pieter@fwtwente.nl

INTERNET: www.fwtwente.nl - redactie@fwtwente.nl

[O.G. ZIJLSTRA & P.F. STOLWIJK](#)

[J.W. BIELEN](#)

[P.F. STOLWIJK & O.G. ZIJLSTRA](#)

[P.F. STOLWIJK](#)

Redactie

Redactie

Bijzondere vondsten FWT-FLORON 2011, p.1

Aspecten van de Twentse flora. *Equisetum* (Paardenstaart) in Twente, p.5

Excursieverslagen FWT-FLORON 2011, p.12

Jaarverslag FWT-FLORON 2011, p.14

Verwerking waarnemingen 2013, p.17

Excursieprogramma FWT-FLORON 2013, p.19

Bijzondere vondsten FWT-FLORON 2011

O.G. Zijlstra & P.F. Stolwijk

In 2011 werd als grote bijzonderheid in Twente *Spiranthes cernua* ('Welriekende schroeforchis'), een voor Nederland nieuwe orchideeënsoort, aangetroffen. Eerste meldingen werden gedaan van de nieuwe snelwegplant *Atriplex micrantha*, de bastaarden *Carex x involuta* (Snavel- x Blaaszegge) en *Potamogeton x lintonii* (Puntig x Gekroesd fonteinkruid). Ook *Pastinaca sativa* subsp. *urens* (Brandpastinaak) en de invasieve waterplant *Lagarosiphon major* (Verspreidbladige waterpest) waren niet eerder gezien in Twente. Tweede vondsten werden gedaan van *Huperzia selago* (Dennenwolfsklauw), *Dipsacus pilosus* (Kleine kaardebol) en de urbane soorten *Euphorbia maculata* (Straatwolfsmelk) en *Polypogon viridis* (Kransgras).

- *Alchemilla glabra* (Kale vrouwenmantel) Rode Lijst: Kwetsbaar

Vijfde vondst FWT-FLORON; de derde bij Denekamp, waar ze eerder in de onmiddellijke omgeving van de Dinkel werd aangetroffen. Twee planten.

264-488 W van Denekamp, Ellenweg, in greppel (Pieter Stolwijk)

Alchemilla glabra (foto PIETER STOLWIJK)

- *Arabis glabra* (Torenkruid) Rode Lijst: Bedreigd

Derde vondst in Twente. Een tiental planten langs het spoor west van Oldenzaal. Verder bij ons enkel bekend van dezelfde spoorlijn, 3 kilometer oostelijk (Koppelboer). Hier bevindt zich al tientallen jaren een flinke groeiplaats op de grens van twee km-hokken.

259-480 W van Oldenzaal, spoorlijn naar Hengelo (Andries van Renssen)

- *Atriplex micrantha*

Eerste vondst in Twente.

Tientallen planten onderaan het talud van de A1; ook langs de noordelijke oprit richting Amsterdam. Deze grote meldesoort is een nieuwkomer langs snelwegen, recent Nederland binnendringend vanuit Duitsland en België. Zie <http://www.natuurbericht.nl/?id=5336>. Sterk gelijkend op *Atriplex sagittata*, maar hiervan onder meer te onderscheiden door de zich niet samenvoegende hoofdaderen aan de voet van de vruchtkleppen.

260-478; 260-479 Z van Oldenzaal (Andries van Renssen)

Atriplex micrantha - voet van de vruchtklep (foto WYTZE BOERSMA)

- *Carex x involuta* (*Carex rostrata* x *vesicaria*) (Snavelzegge x Blaaszegge)

Eerste vondst in Twente.

Langs de westelijke Steenhaarplas in het Buurserzand. Determinatie bevestigd door Wout Holverda, NHN.

50-464 O van Haaksbergen, Buurserzand (André Aptroot)

- *Corispermum intermedium* (Smal vlieszaad)
Twaalfde km-hok FWT-FLORON, eerste sinds 2005. Eén plant. Een onbestendige soort, bij ons vooral bekend uit het stedelijk gebied van Enschede, Hengelo en Almelo.
227-511 Dedemsvaart, op open zand (Hillie Waning-Vos)

Corispermum intermedium (foto HILLIE WANING VOS)

- *Dipsacus pilosus* (Kleine kaardebol)
Tweede vondst FWT-FLORON. Op terrein van houtzagerij, waarschijnlijk aangevoerd. Recent is onder andere in de Biesbosch en in Zuid-Limburg de sterk gelijkende *Dipsacus strigosus* aangetroffen, nieuw voor Nederland.
260-479 Oldenzaal (Andries van Renssen)
- *Euphorbia maculata* (Straatwolfsmelk)
Tweede km-hok FWT-FLORON. Enige planten tussen stoeptegels. De eerste vondst van deze zich landelijk uitbreidende soort was in 2009 (Glanerbrug).
259-480 Oldenzaal, Lyceumstraat (Andries van Renssen)
- *Geranium lucidum* (Glanzige ooievaarsbek)
Zesde km-hok FWT-FLORON. Aan bosrand. Tot dusver alleen aangetroffen in het stedelijk gebied (Hengelo, Enschede, Oldenzaal).
258-495 N van Ootmarsum, Springendal (Edwin Dijkhuis)
- *Hierochloe odorata* (Veenreukgras) Rode Lijst: Kwetsbaar
Derde vondst FWT-FLORON. Enkele tientallen planten op nat greppeltalud langs de Zuidwolderstraat.
227-514 N van Dedemsvaart (Andries van Renssen & Wytze Boersma)
- *Huperzia selago* (Dennenwolfsklauw) Rode Lijst: Ernstig bedreigd
Tweede vondst FWT-FLORON. In vergraven terrein langs plas, twee planten. Met massaal *Lycopodiella inundata* (Moeraswolfsklauw). Ondanks herhaaldelijk zoeken is ze nooit weer aangetroffen op de eerste vindplaats in ons district (bij Beckum, 1997).
227-512 Dedemsvaart (Willy Heimeriks)

Huperzia selago (foto HILLIE WANING VOS)

- *Juncus tenuis* subsp. *anthelatus*

Vijfde km-hok in Twente. Ongeveer 40 planten op golfterrein. Eerder gevonden langs de Doorbraak bij Enter (2009) en in de Duistere Voort bij Weerselo (2010).

246-475 Delden (Wytze Boersma)

- *Lagarosiphon major* (Verspreidbladige waterpest)

Eerste vondst in Twente.

Meerdere vierkante meters van deze invasieve waterplant in een grote vijver op golfterrein.

246-475 Delden (Wytze Boersma)

Lagarosiphon major (foto WYTZE BOERSMA)

- *Polypogon viridis* (Kransgras)

Tweede km-hok FLORON-FWT. Een plant in de oeverzone van een vijver. De eerste vondst (2009) was eveneens in Enschede (256-469).

258-470 Enschede, Boulevard (Pieter Stolwijk)

- *Potamogeton mucronatus* (Puntig fonteinkruid)

Vierde vondst FWT-FLORON, eerste sinds 2005. Samen met de bastaard van deze soort en *P. crispus* (Gekroesd fonteinkruid): *P. x lintonii* (zie hieronder).

258-486 W van Rossum, Rossumerbeek (Andries van Renssen)

- *Potamogeton x lintonii* (*P. mucronatus* x *crispus*) (Puntig x Gekroesd fonteinkruid)

Eerste vondst in Twente.

In de Rossumerbeek, samen met de stamouders. Kan sterk lijken op *P. mucronatus* of *P. obtusifolius* (Stomp fonteinkruid), maar heeft kort getande bladtoppen. Van *P. crispus* te onderscheiden door de onderaan vergroeide, niet vrije, steunbladen.

Gecontroleerd door John Bruinsma.

258-486 W van Rossum (Andries van Renssen)

- *Sherardia arvensis* (Blauw walstro) Rode Lijst: Kwetsbaar

Zesde km-hok FWT-FLORON. Op twee plekken: in grazig plantsoen op open grond langs fietspad. Eerder in Oldenzaal aangetroffen in het aangrenzende km-hok (259-480).

259-480 Oldenzaal, Lyceumstraat (Andries van Renssen)

- *Sisymbrium orientale* (Oosterse raket)

Tiende km-hok FWT-FLORON. Tientallen planten in omgewerkte berm. Verder recent alleen aangetroffen in het Enschedese havengebied.

245-471 Bentelo (Pieter Stolwijk)

- *Spiranthes cernua* ('Welriekende schroeforchis')

Eerste vondst in Nederland.

Vier bloeiende planten en enkele rozetten, in ecologische verbindingszone.

Het is onduidelijk hoe deze soort hier terecht is gekomen. Windverspreiding vanuit Noord-Amerika, waar ze inheems is, lijkt niet aannemelijk. In Engeland wordt ze veel gekweekt voor de tuin en de vensterbank. De zaden kunnen dus ook vanuit Engeland hier heen gewaaid zijn. Maar ook aanplant of bewust zaaien kunnen niet worden uitgesloten. Wel groeit ze bij ons in het 'juiste' biotoop, op de gradiënt van nat naar droog en van voedselarm naar voedselrijk, in het gezelschap van onder meer *Isolepis setacea* (Borstelbies), *Carex oederi* subsp. *oederi* (Dwergzegge), *Galium uliginosum* (Ruw walstro) en *Drosera intermedia* (Kleine zonnedaauw).

Zie ook Natuurbericht.nl: <http://www.natuurbericht.nl/?id=6725&q=cernua>

262-471 Enschede (Jo Schunselaar)

Spiranthes cernua (foto PIETER STOLWIJK)

- *Valerianella locusta* (Veldsla)

Tiende km-hok FWT-FLORON. Bij ons nooit bestendig.

253-475 Hengelo-Oost (Jan Zwienenberg)

Aspecten van de Twentse flora

Equisetum (Paardenstaart) in Twente

J.W. Bielen

In Twente komen zes soorten van het plantengeslacht *Equisetum* (Paardenstaart) voor. Op de verspreidingskaartjes is te zien, dat er één km-hok (263-478, Losserhof) is, waar ze alle voorkomen. Wereldwijd zijn er slechts 15 soorten bekend; dit betekent dat op deze ene vierkante kilometer 40 procent van alle paardenstaartsoorten te zien is! Twee inheemse soorten ontbreken bij ons: *Equisetum ramosissimum* (Vertakte paardenstaart) en *Equisetum variegatum* (Bonte paardenstaart).

Equisetum sylvaticum op de Lonnekerberg (foto OTTO ZIJLSTRA)

Kruisingen komen bij Paardenstaarten nogal eens voor. Zo is *Equisetum x litorale* (Bastaardpaardenstaart) zo algemeen in Nederland (en in Twente) dat zij op de FLORON-streeplijst is gezet. Verder worden in Heukels' Flora van Nederland nog genoemd de kruisingen *Equisetum x trachyodon* en *Equisetum x moorei* (Vertakt schaafstro). Recent is een derde (triploïde) bastaard voor Nederland vastgesteld: *Equisetum x ascendens* (DE WINTER & LUBIENSKI, 2012). In Europa (TUTIN, 1964) komen bovendien nog voor *Equisetum pratense* en *Equisetum scirpoides*. Op slechts 40 km van Oldenzaal bevindt zich ten noorden van Rheine op het Landgoed Bentlage een groeiplaats van *E. pratense*. Zij groeit daar op een oeverwal langs de Ems. In 2003 heeft de FWT deze groeiplaats tijdens een excursie bezocht (BIELEN, 2004).

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat 60 procent van alle Europese *Equisetum*-soorten in Twente voorkomt. Meer bijzonder wordt het als we bedenken dat het aantal van alle, nu op de aarde voorkomende soorten, slechts ongeveer 15 bedraagt (Wikipedia, Flora van Nieuw-Zeeland).

Oudere bronnen vermelden hogere aantallen: 30 (Lanjouw, 1968), 25 (Kalkman, 1972), 30 (Weberling, 1981), 16 (Weeda, 1985), 25 (Sebald, 1990). Blijkbaar zijn er nogal wat verschillende taxonomische opvattingen over de omgrenzing van de soorten. Paardenstaarten komen bijna op de hele aarde voor, ze ontbreken (of ontbraken oorspronkelijk) alleen in Antarctica, in Australië en Nieuw-Zeeland.

In de legenda van de hierna gepresenteerde verspreidingskaartjes, die voornamelijk gebaseerd zijn op opgaven van de waarnemers van FWT-FLORON, wordt vermeld in hoeveel km-hokken een soort is aangetroffen in de periode 1977-2012

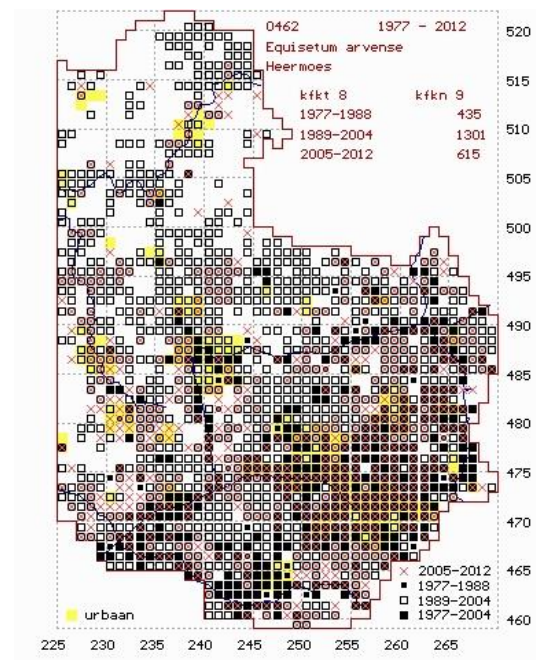
***Equisetum arvense* (Heermoes)**

Aantal km-hokken: 1431

E. arvense is algemeen in Twente.

Equisetum arvense (FOTO PIETER STOLWIJK)

Er zullen niet veel km-hokken zijn waar deze soort niet voorkomt.

In het noordwesten van FLORON-district Twente vallen de km-hokken, waarin de soort lijkt te ontbreken, grotendeels samen met de km-hokken waarvan ons geen enkele waarneming heeft bereikt. Zij ontbreekt misschien wel in enkele km-hokken in droge zandstreken, zoals het Lutterzand en de Holterberg. Zo ontbreekt Heermoes in het (vanaf 1977 met 286 taxa) goed onderzochte km- Lutterzand (267-484). Ook ontbreekt zij in km- Klinkenbelt (226-487) en Nijverdalseberg (226-485) met beide meer dan 200 bekende taxa. Er is zelfs een uurhok zonder de soort, maar hiervan bevat het databestand van de FWT slechts 47 waarnemingen verdeeld over drie km-hokken.

Equisetum arvense groeit op min of meer vochtige tot natte voedselrijke bodem, op omgewerkte of verstoorde grond, in akkers en (moes)tuinen en andere pioniermilieus. Zij is ook te vinden op ruderaal plaatsen in bermen van wegen, sloten, kanalen, spoorlijnen en braakliggende terreinen.

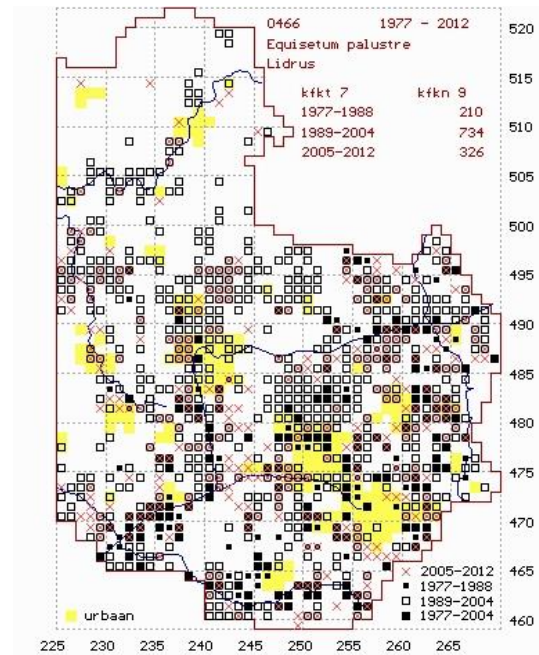
***Equisetum palustre* (Lidrus)**

Aantal km-hokken: 881

E. palustre is vrij algemeen in Twente.

Equisetum palustre komt verspreid voor door heel het FLORON-district Twente. In drogere zandstreken is zij afwezig en in (voormalige) hoogveengebieden lijkt ze eveneens te ontbreken.

Vergelijken we het hier afgebeelde verspreidingskaartje met dat in de Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora (Stichting FLORON, 2011), dan is niet te zien dat de soort ongetwijfeld, door ontwatering en intensief grasland- en bermbeheer, in haar voorkomen sterk achteruitgegaan is. In de natte beekdalgraslanden van Twente is haar aanwezigheid vrijwel beperkt tot natuureservaten.

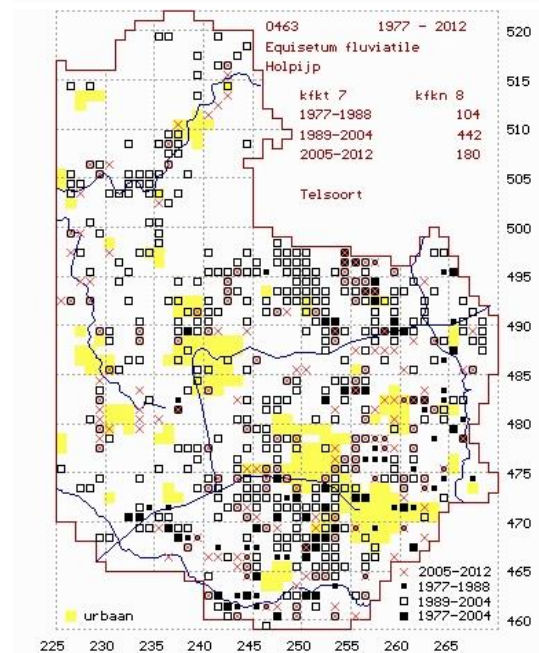

***Equisetum fluviatile* (Holpijp)**

Aantal km-hokken: 559

E. fluviatile is vrij algemeen in Twente.

Deze kwelindicator komt nog regelmatig voor in beekdalen; ze ontbreekt in hoogveengebieden en voormalige veengebieden.

***Equisetum sylvaticum* (Bospaardenstaart)**

Aantal km-hokken: 39

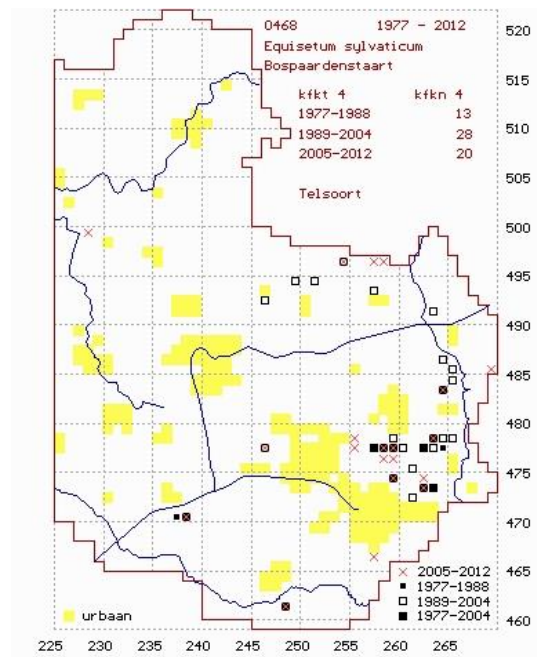
E. sylvaticum is zeldzaam in Twente.

Equisetum sylvaticum heeft een duidelijke voorkeur voor het stuwwallenlandschap van Oost-Twente, waar zij in vochtige bossen groeit. Behalve op de stuwwal van Ootmarsum komt de soort, in soms zeer grote populaties, voor op de stuwwal van Oldenzaal en haar uitlopers. De grootste en fraaiste groeiplaatsen vinden we op de Lonnekerberg. Deze hebben zich waarschijnlijk pas in de twintigste eeuw in dit gebied gevestigd of uitgebreid. In de Kartografische Atlas van Overijssel (Lako, 1904-1927), die ook de waarnemingen van M.J. Blijdenstein bevat, wordt deze soort nog niet aangegeven voor de Lonnekerberg. Het lijkt uitgesloten dat Blijdenstein, gezien zijn overige prestaties, grote populaties daar over het hoofd gezien zou hebben. Blijdenstein inventariseerde in Twente in de jaren 1901-1906. Driemaal is deze soort in natuurontwikkelings-terreinen gevonden. In km-hok 269-485 (Nijhuis) in 2005, in km-hok 228-499 (De Bevert) in 2006 en in km-hok 257-466 (Bruninkshoek), ook in 2006. Het eerste terrein wordt gemaaid.; het lijkt onwaarschijnlijk dat een tamelijk maaigevoelige soort als *E. sylvaticum* dit overleeft. De beide overige nieuwe groeiplaatsen worden mogelijk niet of minder intensief gemaaid. Van de nieuwe groeiplaatsen is ons niet

bekend of de soort zich er handhaaft. Recent is ook van Oost-Gelderland en Drenthe het verschijnen in natuurontwikkelingsterreinen gemeld.

Equisetum sylvaticum, De Bevert (foto PIETER STOLWIJK)

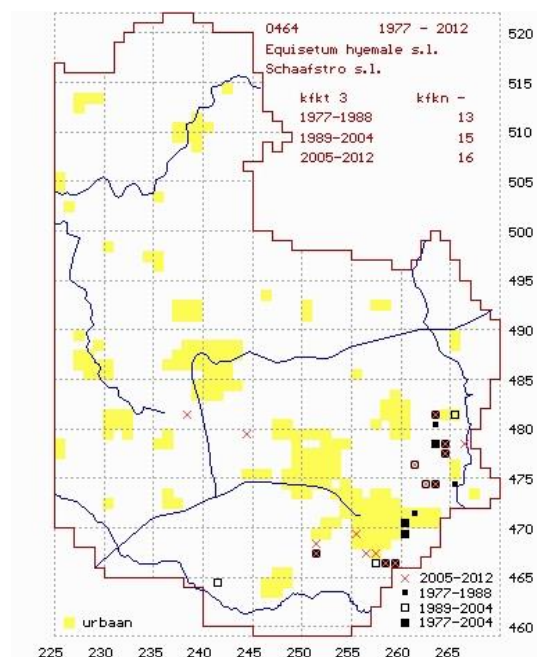
Equisetum hyemale (Schaafstro)

Aantal km-hokken: 23

E. hyemale is zeldzaam in Twente.

Equisetum hyemale is een wintergroene overblijvende paardenstaart, die meestal in grote groepen groeit en tot een meter hoog kan worden. Zij groeit op enigszins vochtige, vrij voedselrijke plaatsen in de schaduw. In Twente is zij nu beperkt tot het uiterste zuidoosten van het Sub-centreurope district, op de Oldenzaalse stuwwal en haar uitlopers bij Enschede. Op de Ootmarsumse stuwwal ontbreekt de soort geheel. Dit Twentse areaal sluit goed aan bij dat van het Duitse grensgebied. In de Graafschap Bentheim vinden we de soort slechts in een enkel Vier-telquadrant in het zuidoosten. In Westfalen daar-entegen komt de soort, vooral in het aan Nederland grenzende deel, in veel Vier-telquadranten voor. *E. hyemale* komt overal in Nederland voor, al is dat in het Noorden zeer sporadisch.

Uit het verspreidingskaartje in de Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora blijkt dat de soort in Twente is verdwenen uit vier uurhokken, waar ze vóór 1950 voorkwam, en tussen 1950 en 1980 nog eens uit twee uurhokken.

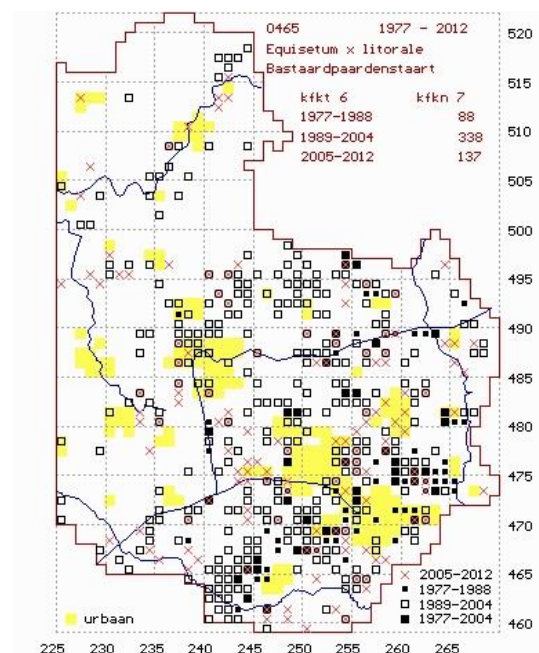
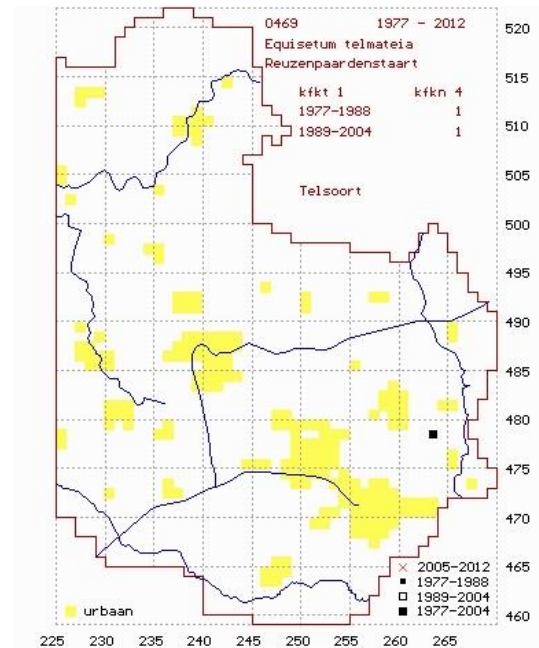
***Equisetum telmateia* (Reuzenpaardenstaart)**

Aantal km-hokken: 1

E. telmateia is uiterst zeldzaam in Twente.

In Twente bevindt zich thans slechts één groeiplaats van *Equisetum telmateia*. In de Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora wordt voor de periode vóór 1950 nog de aanwezigheid in drie aan elkaar grenzende uurhokken aangegeven. Op het verspreidingskaartje van Lako staan twee uurhokken met de soort vermeld. Op deze kaartjes is ook te zien in welke kwartierhok de groeiplaatsen zich bevinden. Deze kwartierhokken grenzen aan elkaar. Het is dus niet uitgesloten dat het om dezelfde (omvangrijke) groeiplaats zou gaan. Waarschijnlijk zijn deze opgaven afkomstig van Blijdenstein, die Oost-Twente inventariseerde in de periode 1901-1906. Bij het derde uurhok uit de Atlas moet het echter wel om een andere plaats gaan. In een artikel van Hogendijk (1953) is sprake van twee groeiplaatsen. Het begeleidende kaartje geeft echter slechts één plek aan. Slechts vier jaar later noemt Luiken (1957) uitdrukkelijk slechts één groeiplaats. De Twentse groeiplaats bevindt zich in een vochtig elzenbosje op leem met horizontaal bewegend grondwater. Aan de rand van dit bosje is ook *Equisetum sylvaticum* te vinden. Het terrein ernaast is ruim tien jaren geleden ontbost en geplagd. Hierin breidt *E. telmateia* zich vegetatief uit, ondanks het feit dat er jaarlijks gemaaid wordt. Aan de randen kan de soort echter wel uitgroeien en tot bloei komen.

Volgens Runge (1972) bereikt *Equisetum telmateia* in Westfalen de noordgrens van haar Europese verspreidingsgebied. Beter kunnen we spreken van de noordwestgrens, omdat zij ook nog Beter kunnen we spreken van de noordwestgrens, omdat zij ook nog regelmatig in Sleeswijk-Holstein en Denemarken te vinden is. De groeiplaats in Twente is duidelijk een voorpost van dit areaal. Ook in de Graafschap Bentheim is de soort uiterst zeldzaam. We kennen haar daarvan slechts twee plaatsen in het Bentheimerwoud (Lenski, 1990: slechts één vermelding; Garve, 2007, vermeldt beide groeiplaatsen). Vervolgens komen we de soort in Nedersachsen pas weer in het Teutoburgerwald tegen. Ook in Westfalen treffen we pas een voorpost aan op de Buchenberg bij Steinfurt. Pas de laatste 40 jaar is *Equisetum telmateia* hier en daar in het westen van Nederland verschenen. Voor ontkieming heeft de soort open of schaars begroeide natte grond nodig. Dit soort plekken komen steeds meer voor door de graaactiviteiten van de mens (LONDO, 1985).

***Equisetum x litorale* (= *Equisetum arvense* x *fluviatile*) (Bastaardpaardenstaart)**

Aantal km-hokken 461

E. x litorale is minder algemeen in Twente.

Het verspreidingskaartje van *Equisetum x litorale* in de Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora laat zien dat de soort in Twente in relatief meer km-hokken voorkomt dan in de rest van Nederland. Mogelijk is dat een inventarisatie-effect; wellicht is in Twente meer op dit taxon gelet dan elders.

De kruising kan zich gemakkelijk uit de oudersoorten vormen. Ze verschijnt ook op plaatsen waar de oudersoorten ontbreken. Ze is steriel maar kan zich net als de andere paardenstaarten zeer goed vegetatief vermeerderen. In haar uiterlijke kenmerken is *Equisetum x litorale* intermediair tussen de beide oudersoorten. Op natte plaatsen lijkt zij meer op *E. fluviatile*; staat zij droger dan is de gelijkenis met *Equisetum arvense* groter. Er is ook een microscopisch kenmerk. Bij paardenstaarten bezitten de sporen een perisporium dat uit twee tegengesteld gewonden, draadvormige structuren, de elateren (springdraden) bestaat. De springdraden, die in elkaar grijpen zorgen ervoor dat de sporen bij elkaar blijven tijdens de verspreiding. Bij de bastaard ontbreken deze elateren echter.

Literatuur

- BIELLEN, J.W. & P.H.L. SPEE (2004). De excursie naar Rheine. [HYPERICUM 3](#).
- HOGENDIJK, TH.R. (1953). Twente's paardestaarten. *Natura* 050 (3/4): 13-18.
- HAEUPLER, H., A. JAGEL & W. SCHUMACHER (2003). Verbreitungsatlas der Farn- und Blütenpflanzen in Nordrhein-Westfalen.
- KALKMAN, C. (1972). Mossen en vaatplanten.
- LAKO, D. (1904-1927?). Kartografische flora van Overijssel.
- LANJOUW, J. & al. (1968). Compendium van de Pteridophyta en Spermatophyta.
- LINDE, B. TE & L.-J. VAN DEN BERG (2003). Atlas van de Flora van Oost-Gelderland.
- LONDO, G. (1985). Hoe afwijkend zijn de nieuwe groeiplaatsen van *Equisetum telmateia* EHRH. in Nederland? *Gorteria* 12 (8/9): 206-210.
- RUNGE, F. (1972). Die Flora Westfalens.
- SEBALD, O., S. SEYBOLD & G. PHILIPPI (1990). Die Farn- und Blütenpflanzen Baden-Württembergs Bd. 1. Allgemeiner Teil, Spezieller Teil (Pteridophyta, Spermatophyta).
- Stichting FLORON (2011). Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora.
- TUTIN, F.G., V.H. HEYWOOD, & al. (ed) (1964). *Flora Europaea* 1.
- WEBERLING, F. & H.O. SCHWANTES (1981). Pflanzensystematik. Einführung in die systematische Botanik, Grundzüge des Pflanzensystems.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA (1985). Nederlandse oecologische flora, wilde planten en hun relaties 1.
- Werkgroep Florakartering Drenthe (1999). Atlas van de Drentse flora.
- WINTER, W. DE & M. LUBIENSKI (2012). *Equisetum x ascendens* LUBIENSKI & BENNETT: de eerste triploïde paardenstaartbastaard in Nederland. *Gorteria* 36 (1): 1-17.
-

Excursieverslagen FWT-FLORON 2011

P.F. Stolwijk & O.G. Zijlstra

VOLTHE, EVERLO, 23 april 2011 (7 deelnemers)

Het bezochte km-hok (261-486) beslaat de Havezathe Het Everlo met het omringende (natte) bosgebied. De Havezathe is met de meeste grond in 2005 aan Natuurmonumenten overgedaan. Natuurmonumenten heeft een aantal gedeelten opengesteld die vroeger niet vrij toegankelijk waren.

We bleken op de juiste tijd dit goed ontwikkelde voorjaarsbos te bezoeken: alle te verwachten soorten hebben we wel aangetroffen. In totaal zijn er 237 taxa gestreept, waaronder echter een tiental ingebrachte dan wel verwilderde soorten zoals bijv. *Agrimonia eupatoria* (Gewone agrimonie), die in Twente wild nauwelijks aanwezig is, en *Origanum vulgare* (Wilde marjolein).

In het bos, de slootjes en de bermen zagen we o.a.: *Adoxa moschatellina* (Muskuskruid), *Blechnum spicant* (Dubbelloof), *Circaea lutetiana* (Groot heksenkruid), *Crataegus laevigata* (Tweestijlige meidoorn), *Epilobium montanum* (Bergbasterdwederik), *Hieracium vulgatum* (Dicht havikskruid), *Maianthemum bifolium* (Dalkruid), *Melampyrum pratense* (Hengel), *Oenanthe aquatica* (Watertorkruid), *Oxalis acetosella* (Witte klaverzuring), *Polygonatum multiflorum* (Gewone salomonszegel), *Rumex sanguineus* (Bloedzuring), *Scirpus sylvaticus* (Bosbies), *Stachys sylvatica* (Bosandoorn), *Stellaria holostea* (Grote muur), *Tilia platyphyllos* (Zomerlinde), *Viola reichenbachiana* (Donkersporig bosviooltje), *V. riviniana* (Bleeksporig bosviooltje) en hun bastaard *Viola x bavarica*, die mogelijk algemener is in Twente dan tot voor kort gedacht.

Circaea lutetiana (foto OTTO ZIJLSTRA)

In het zuidoosten van het km-hok ligt nog een nat stuk heide. Hier waren aanwezig: *Drosera intermedia* (Kleine zonnedauw), *D. rotundifolia* (Ronde zonnedauw), *Juncus squarrosus* (Trekrus), *Myrica gale* (Wilde gagel), *Rhynchospora fusca* (Bruine snavelbies), *Trichophorum cespitosum* subsp. *germanicum* (Veenbies).

In beide biotopen samen vonden we de volgende zegges: *Carex acutiformis* (Moeraszegge), *C. elongata* (Elzenzegge), *C. hirta* (Ruige zegge), *C. nigra* (Zwarte zegge), *C. panicea* (Blauwe zegge), *C. pilulifera* (Pilzegge), *C. remota* (IJle zegge).

De koffie met appeltaart op het terras van de Havezathe smaakte ons daarna uitstekend.

VASSERHEIDE, 21 mei 2011 (5 deelnemers)

Km-hok 254-492 bleek met 161 taxa minder rijk dan we gehoopt hadden. De heide leverde de te verwachten soorten op: *Genista anglica* (Stekelbrem), *Juniperus communis* (Jeneverbes) en *Nardus stricta* (Borstelgras). In de houtwallen was zo waar *Adoxa moschatellina* (Muskuskruid) aan te treffen naast *Stellaria holostea* (Grote muur) en het uit het Onzoel komende beekje herbergde *Veronica beccabunga* (Beekpunge)

Genista anglica (foto OTTO ZIJLSTRA)

ENGBERTSDIJKSVENEN-WEST, 18 juni 2011 (4 deelnemers)

Vanaf de Paterswal, de weg die de westgrens vormt van dit uitgestrekte veengebied, trokken we de Engbertsdijksvenen (241-497) in. Lopend langs het toegangspad noteerden we onder meer *Lysimachia thyrsiflora* (Moeraswederik) en *Osmunda regalis* (Koningsvaren). Een overmoedige Andries van Renssen merkte al binnen een kwartier dat je op moet passen wanneer je in dit terrein van het pad afdwaalt; tussen *Molinia*-bulten en pollen *Eriophorum vaginatum* (Eenarig wollegras) kan men hier gemakkelijk tot aan de romp wegzakken... In dit hok zagen we nog twee grote plekken met **Myrica gale** (Wilde gagel). In totaal 145 taxa. Via het noordelijk deel van km-hok 241-496 liepen we langs de Dalweg terug richting Paterswal. Aan de Dalweg troffen we onder meer *Rhynchospora alba* (Witte snavelbies), *Juncus squarrosus* (Trekruis) en *Carex nigra* en *C. panicea* (Zwarte en Blauwe zegge) aan. Uiteindelijk werden in dit hok 122 taxa gestreept.

BEUNINGER BINNENVELD, 10 september 2011 (5 deelnemers)

Het km-hok 267-485 is voor een grootste deel niet (legaal) toegankelijk, omdat het deel uitmaakt van het landgoed Meuleman. We zijn aan de noordoever van het Omleidingkanaal (ook al niet toegankelijk) naar het noorden gelopen en via de brug in 267-486 aan de oostoever weer terug. Enigen van ons zijn de aangrenzende heide binnengegaan en hebben daar de betere vondsten gedaan.

Aan het Omleidingkanaal noteerden we de volgende soorten: *Berula erecta* (Kleine waterereppe), *Dianthus deltoides* (Steenanjer), *Rhinanthus angustifolius* (Grote ratelaar), *Scirpus sylvaticus* (Bosbies), *Scutellaria galericulata* (Gewoon glidkruid). Verrassend was een struik *Rosa rubiginosa* (Egelantier). De heide leverde *Gentiana pneumonanthe* (Klokjesgentiaan), *Myrica gale* (Wilde gagel), *Rhynchospora fusca* (Bruine snavelbies), *Trichophorum cespitosum* subsp. *germanicum* (Veenbies).

Minder dan een kwart van het km-hok is bekeken; het leverde 158 taxa op.

Deelnemers aan de excursies

Johan Alferink, Jacques Bielen, Wytze Boersma, Rutger Bremer, Joop van Damme, Jan Meutstege, Harvey Pearson, Andries van Renssen, Jo Schunselaar, Henk Schurink, Pieter Stolk, Wolfgang Waanders, Otto Zijlstra

Jaarverslag FWT-FLORON 2011

P.F. Stolwijk

Het algemeen project 2005-2011

Met ruim 13.000 waarnemingen is 2011 een goed jaar geweest. Het primaire bestand 2005-2011 telt nu ruim 173.800 gegevens en het secundaire (zonder de dubbele waarnemingen) bevat er ruim 143.000. Zie kaart.

De oogst sinds 1977 is nu ruim 764.900 waarnemingen.

De werkgroep heeft in 2011 vier excursies gehouden met gemiddeld vijf deelnemers. Er is in 2011 geen nummer van HYPERICUM uitgebracht.

Het project selectiehokken

In het kader van dit project zijn er in 2011 zes km-hokken doorzocht (**tabel 1**).

AX	AY	GEBIED	WAARNEMER(S)	AANTAL SOORTEN		
				2005-2010	2011	2005-2011
227	513	Dedemsvaart centrum	Wytze Boersma & Andries van Renssen	1	330	330
227	514	Spijker	Wytze Boersma & Andries van Renssen	83	255	255
244	479	Schijvenveld	Wytze Boersma	68	266	312
246	475	Delden, Vogelbuurt	Wytze Boersma	245	173	302
262	477	De Snippert, Judithhoeve	Andries van Renssen	152	315	315
267	485	Beuninger Binnenveld	excursie FWT	4	158	158

Tabel 1. Resultaat selectiehokken 2011

Samenvattend (**tabel 2**) zien we dat van 2005 tot en met 2011 van 89 (van de 100) km-hokken voldoende gegevens zijn verzameld om een goede vergelijking mogelijk te maken met de periode 1989-2004. Een km-hok (244-502 Jagersschloot) ligt grotendeels in Duitsland en is vrijwel onbereikbaar; twee km-hokken zijn niet en acht km-hokken zijn nauwelijks bekeken. De waardering is gebaseerd op de aard van het km-hok en het aantal vroegere gegevens. Helaas is er bij FLORON geen geld gevonden om dit interessante project voort te zetten en tot een eindrapportage te komen.

AX	AY	GEBIED	KLASSE	1989-2004	2005-2011	VERSCHIL	WAARDERING
225	477	Holten NS	Stedelijk	184	157	-27	voldoende
225	492	Kennedy Park	Natuur	179	233	54	voldoende
226	489	Avonturenpark	Natuur	155	28	-127	onvoldoende
227	494	Rhaan	Random	176	195	19	voldoende
227	502	Sahara	Random	139	170	31	voldoende
227	503	Arriër Koeland, De Mars	Natuur	276	421	145	voldoende
227	513	Dedemsvaart C	Stedelijk	105	330	225	voldoende
227	514	Spijker	Landelijk	1	255	254	voldoende
228	477	Erve Eibers	Random	142	107	-35	onvoldoende

AX	AY	GEBIED	KLASSE	1989-2004	2005-2011	VERSCHIL	WAARDERING
228	496	Hallerhoek	Random	135	105	-30	onvoldoende
228	506	Arriërvlierweg O	Landelijk	229	387	158	voldoende
229	495	De Delle, Linderdam	Landelijk	156	182	26	voldoende
230	468	De Kooi	Landelijk	160	171	11	voldoende
230	506	Wolfsvelder Waterleiding	Random	2	222	220	voldoende
231	486	Nijverdal, 't Lochter	Landelijk	291	312	21	voldoende
231	488	Hortmeerweg, Elbert	Natuur	262	189	-73	matig
232	467	Westervlier	Natuur	211	260	49	voldoende
232	486	Nijverdal, Vaders Erf	Landelijk	211	119	-92	onvoldoende
233	466	Westervliederblok	Random	240	223	-17	matig
233	472	Herikerberg, Belvedere	Natuur	167	161	-6	voldoende
234	471	Herikervlierweg	Landelijk	273	219	-54	matig
234	472	Goorseweg	Natuur	206	202	-4	voldoende
235	471	Herikerveene	Random	266	194	-72	matig
235	472	Goor, Walters Waterland	Random	232	284	52	voldoende
235	491	Muldersdijk	Random	184	272	88	voldoende
236	473	Goor, Zwembad	Stedelijk	190	223	33	voldoende
236	488	Lage Egge	Random	213	224	11	voldoende
236	496	Wijde Blik	Random	104	294	190	voldoende
237	465	Kappehuis	Landelijk	174	245	71	voldoende
237	474	Zeldammer en Goorsche Broek	Random	170	184	14	voldoende
237	486	Wierden C	Stedelijk	320	355	35	voldoende
237	494	Schottenweg	Random	209	146	-63	onvoldoende
237	510	Hardenberg W	Stedelijk	8	445	437	voldoende
238	488	Almelo, De Woesten	Random	339	232	-107	matig
239	492	Oosteinde	Stedelijk	316	356	40	voldoende
239	501	Boerendijk	Random	1	131	130	voldoende
240	483	Almelo, Windmolenbroek	Stedelijk	159	247	88	voldoende
240	489	Westermaatweg	Landelijk	211	194	-17	voldoende
241	489	Aaboer	Random	190	210	20	voldoende
241	495	Oude Hoevenwegsvenen	Random	318	296	-22	voldoende
241	499	Schipsloot	Natuur	160	0	-160	onvoldoende
242	472	Eksterkottenlanden	Random	183	231	48	voldoende
242	484	Almelo, Steffenshuis	Stedelijk	96	236	140	voldoende
242	494	Weuste Heide	Random	213	268	55	voldoende
242	496	Gravenland	Natuur	218	311	93	voldoende
242	498	Groote Supperplus	Natuur	183	146	-37	matig
242	502	Oude Vaart	Random	59	266	207	voldoende
242	513	Kerkkast	Random	4	258	254	voldoende
242	515	De Meene	Landelijk	146	292	146	voldoende
243	475	Heege Konink	Random	179	251	72	voldoende
243	500	Oldhorst	Landelijk	240	116	-124	onvoldoende
244	463	Vregelinkshoek	Landelijk	124	200	76	voldoende
244	479	Schijvenveld	Random	110	268	158	voldoende
244	492	Huyereense Veld	Random	222	0	-222	onvoldoende
244	502	Jagersschloot	Random	115	0	-115	ontoegankelijk
245	470	De Knoef	Random	301	268	-33	voldoende
245	475	Delden C, De Braak	Stedelijk	166	245	79	voldoende
246	460	Rekkenseweg	Natuur	133	239	106	voldoende
246	475	Delden, Vogelbuurt	Stedelijk	257	302	45	voldoende
246	477	Twickel, Ruwe Braak	Natuur	209	265	56	voldoende
247	471	Geurdsweeg	Landelijk	227	157	-70	matig
248	484	Diepegoorsweg	Random	216	199	-17	voldoende

AX	AY	GEBIED	KLASSE	1989-2004	2005-2011	VERSCHIL	WAARDERING
249	466	Hazenweg	Random	162	184	22	voldoende
249	473	Hengelo, De Pol	Stedelijk	267	331	64	voldoende
249	491	Tubbergen, Tubberger Esch	Landelijk	14	221	207	voldoende
250	489	Herinckhave	Random	260	202	-58	matig
251	469	Boekelo C	Stedelijk	253	275	22	voldoende
252	465	Buurserzand, Leppink	Random	245	250	5	voldoende
252	475	Hengelo, Nijhofshoek	Stedelijk	219	220	1	voldoende
252	476	Hengelo, Klein Driene	Stedelijk	171	172	1	voldoende
253	488	Strovelsweg	Random	149	240	91	voldoende
254	474	Enschede, Drienveld	Natuur	264	171	-93	matig
255	463	Bramerveld	Landelijk	169	252	83	voldoende
255	465	Moorvenweg	Random	233	169	-64	matig
255	471	Enschede, Handelshaven	Stedelijk	346	267	-79	matig
255	472	Enschede, Tweekelveld	Stedelijk	313	314	1	voldoende
255	475	Sterrebos	Natuur	291	302	11	voldoende
255	476	Hofmeijerweg, De Wildernis	Natuur	271	236	-35	voldoende
255	481	Wissinkhoek	Random	178	239	61	voldoende
255	487	Bekhuis	Random	155	203	48	voldoende
256	472	Enschede, Roessing	Stedelijk	259	259	0	voldoende
256	485	Lemselermaten	Random	326	275	-51	voldoende
257	468	Enschede, Wesselerbrink NO	Stedelijk	250	113	-137	onvoldoende
257	478	Snijdersveld	Natuur	272	364	92	voldoende
257	484	Lemselo	Random	115	226	111	voldoende
257	495	Wildspieker, Springendal	Natuur	221	177	-44	voldoende
259	493	Voorpostel	Random	165	182	17	voldoende
260	475	Landweerweg Assink	Landelijk	219	146	-73	onvoldoende
260	482	Oldenzaal, De Essen O	Stedelijk	194	391	197	voldoende
261	470	Enschede, Keppelerdijk	Stedelijk	244	273	29	voldoende
261	492	Tilligte, Kerkweg, IJsbaan	Random	204	216	12	voldoende
262	470	Glanerbrug W, Ecozone	Random	265	307	42	voldoende
262	477	De Snippert, Judithhoeve	Natuur	204	335	131	voldoende
262	478	Liesket	Landelijk	236	201	-35	voldoende
263	497	Breklenkamp, Schabosweg	Landelijk	170	245	75	voldoende
264	486	Beuningen, Paandersdijk	Landelijk	190	204	14	voldoende
265	493	Rammelbeekweg	Landelijk	145	207	62	voldoende
267	483	Zandhuizerweg	Natuur	194	314	120	voldoende
267	485	Beuninger Binnenveld Z	Natuur	233	158	-75	matig
267	489	Rodenmors Z	Random	122	216	94	voldoende

Tabel 2. Resultaat selectiehokken 2005-2011

We bedanken alle waarnemers die zich voor dit project ingezet hebben. Jammer dat de inzet niet tot een vervolg leidt.

Waarnemers 2011

Mevr. C.G. Abbink-Meijerink, Vriezenveen
J.H. Alferink, Nijverdal
A. Aptroot, Soest
E. Bergsma
J.W. Bielen, Oldenzaal
W. Boersma, Delden
J. Bruns, Denekamp
J.E. Dijkhuis, Zuidlaren
G. Euverman (SBB), Vriezenveensewijk
R. Gerritsen
J. Hofstra, Hengelo
N. Jeurink, Kampen
G. de Lange
A.J.H. Meutstege, Diepenheim

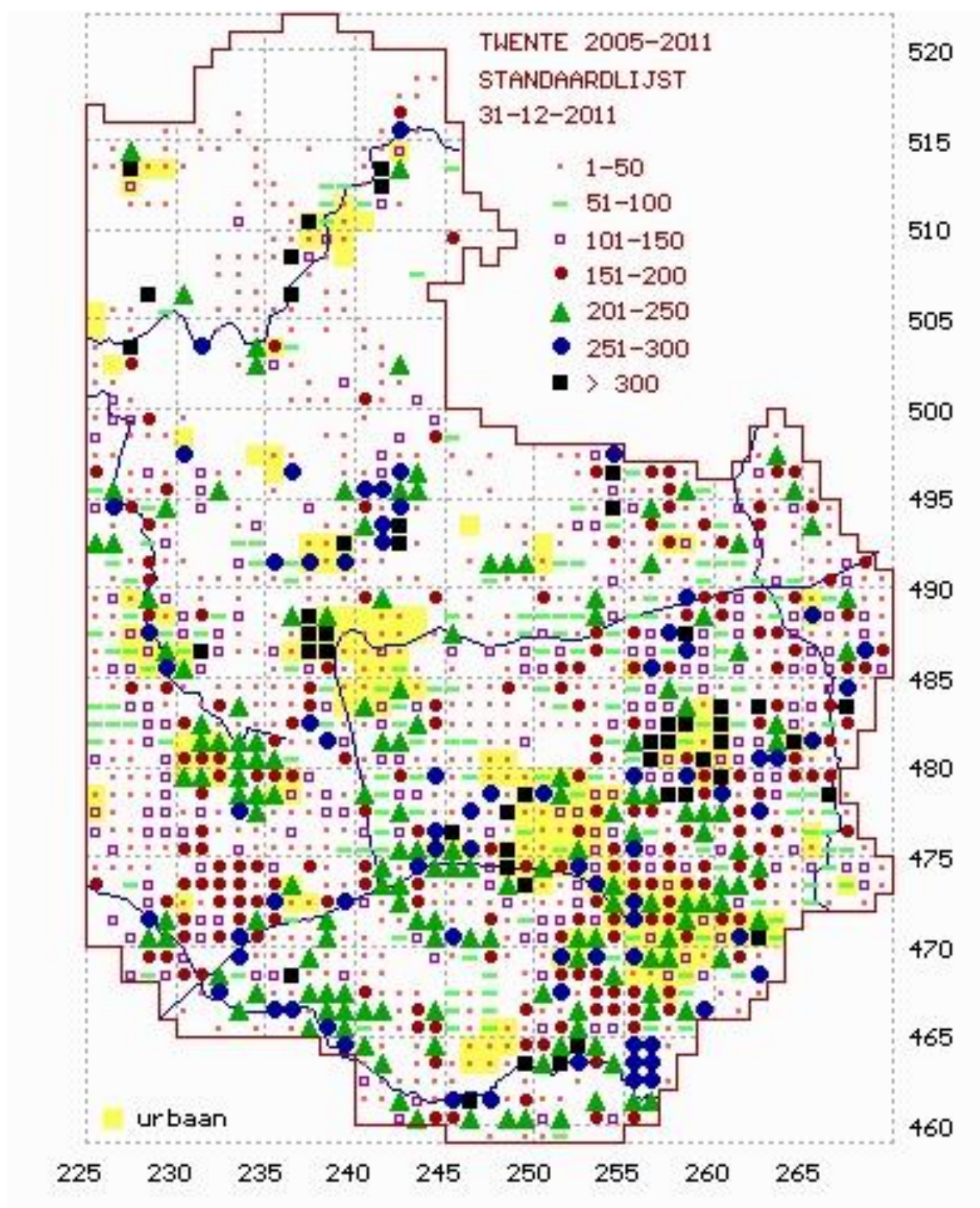
D. Meyer, Enschede
E. Prins, Velp
A. van Rensen, Oldenzaal
H. Roelofs, Holten
J.A.M. Schunselaar, Delft
H. Schurink, Enschede
P.F. Stolwijk, Enschede
Mevr. J. Vosman-Selker, Markelo
W. Waanders
D. Wanningen, Almelo
Mevr. H. Waning Vos, Slagharen
G. Wolbers, Ootmarssum
O.G. Zijlstra, Enschede
J.H. Zwienenberg, Hengelo

Wij danken alle waarnemers voor de ingeleverde gegevens.

Verwerking waarnemingen 2013

Sinds enige tijd is het mogelijk waarnemingen rechtstreeks aan FLORON door te geven. Hiervoor is een Excel-formulier beschikbaar. Dit formulier maakt een snelle en eenvoudige invoer mogelijk. Vereist is wel dat men de beschikking heeft over MS Excel 2003 of later.

Ingevoerde gegevens kunnen op elk gewenst ogenblik via e-mail aan FLORON doorgegeven worden. De gegevens zijn dan doorgaans binnen een maand zichtbaar op Telmee: <http://www.telmee.nl/> en op de nieuwe site <http://www.verspreidingsatlas.nl/planten>. Wij hebben zeer goede ervaring met dit programma en willen het dus iedereen aanraden. Mede daarom stopt de FWT per 1 januari 2013 met het verwerken van waarnemingen. Degenen die papieren streeplijsten gebruiken en deze niet zelf invoeren, kunnen als steeds de lijsten aan het eind van het seizoen bij Otto Zijlstra inleveren. De lijsten worden dan bij FLORON aangeleverd. Het kan echter geruime tijd duren voor FLORON de lijsten laat digitaliseren, bij gebrek aan financiële ruimte. Alleen officiële streeplijsten editie 2011 worden door FLORON verwerkt, dus geen Word-documenten of dergelijke. Ook de Detail-formulieren zullen niet meer door de FWT verwerkt.

Excursieprogramma FWT-FLORON 2013

De excursie beginnen om 10 uur en lopen tot het begin van de middag; vaak is er na de lunchpauze nog een vervolg voor de doorzetters.

Zaterdag 27 april

Stepelo

Asbroek, voorjaarsflora

Verzamelen: Wolfskaterweg

Coördinaten: 248.923-468.971 ●

Zaterdag 1 juni

Zenderen

Agrarisch gebied, Bornse Beek

Verzamelen: Klooster, Hertmerweg

Coördinaten: 246.456-482.391 ●

Zaterdag 6 juli

Diffelen

Langs de Vecht

Verzamelen: Kruising Rheezerweg-Vecht

Coördinaten: 235.212-504.213 ●

Zaterdag 31 augustus

Lattrop

Bosjes, akkers, omleidingskanaal

Verzamelen: RK Kerk, Dorpsstraat

Coördinaten: 263.136-494.491 ●

